

A woman with dark hair, wearing a black beret and a light-colored dress with a blue floral pattern and a dark belt, stands in the foreground. She is looking down. In the background, the ruins of the Atomic Bomb Dome in Hiroshima are visible, including the skeletal dome structure and brick walls. The scene is set outdoors with green trees and a clear sky.

Monica Braw Över levarna

Monica Braw Över levarna

Monica Braw

Överlevarna

Saga

Överlevarna

Omslagsfoto: Shutterstock

Copyright © 1982, 2019 Monica Braw och SAGA Egmont, an imprint of
Lindhardt og Ringhof A/S Copenhagen

All rights reserved

ISBN: 9788726182798

1. E-boksutgåva, 2019

Format: EPUB 2.0

Denna bok är skyddad av upphovsrätten. Kopiering för annat än
personligt bruk får enbart ske efter överenskommelse med Saga samt
med författaren.

Lindhardtogringhof.dk

Saga är ett förlag i Lindhardt og Ringhof, ett förlag inom Egmont-
koncernen

*Tillägnas
Shigetoshi Iwamatsu, som överlevde atombombningen av Nagasaki.*

”Det verkligt förvånansvärda är att människor runt om i världen vants att leva vidare, så obekymrade av den ständigt ökande risken att den stora förödelsen plötsligt kan utplåna oss alla och vår civilisation.”

Alva Myrdal

I

Så annorlunda den här gången.

Jag stod på däck till ett fartyg och framför mig låg en japansk stad. Men den här gången glimmade inga eldar bland ruiner. Den här gången höll jag inte andan, rädd för radioaktivitet.

Den här gången var det försommareftermiddag och kajen var fylld av svarta huvuden, av fladdrande kjolar och av vajande ballonger, vinkande vita näsdukar och barns rop, när de äntligen fick syn på de mycket väntade, långväga gästerna, anlända med M/S Ordzhonikidze.

Jag stod där mitt i jublet och skrien av förväntan och skratten, inklämd mellan två japanska flickor i jeans och bredbrättade solhattar, mjukt knuffad av deras aningslösa runda kroppar, när de hoppande och fnittrande försökte dra någon väntandes blickar till sig. Bakom mig stod, mera avvaktande, två ryska kvinnor, servitriser från båtens matsal med marlborocigarretter mellan fingrarna och chiffonscarfar om håret, som låg egendomligt orörligt i havets sista heta vind.

Längs Yokohamas strandpromenad med marmorplattor och tättrimmat gräs drog tåg av rena, prydliga familjer fram, söndagslyckliga, välklädda. Bortom ginkoträden längs avenyn, bort mot Grand Hotel, höjde sig palats för banker, rederier, försäkringsbolag: gråa, stadiga och trygga, okrossbara. Ovanför taken svajade enorma tygfiskar på störrar, höga som flaggstänger, röda, gröna, gråa, blå. En del flög två och två, en del tre om tre, på en steg ända upp till sju, sju pojkar hade en stolt familj att hylla denna

Gossarnas Dag, sju pojkar av vilka man hoppades att de, som karpn, skulle ha styrka att simma motströms uppför livets flod.

I tankarna försökte jag få staden framför mig att pulvriskas, att falla ihop, att bli till damm, att utplånas. Jag försökte få löven att rulla ihop sig, bli till torrt stoft och virvla upp mot himlen, nästan osynligt. Jag försökte få ginkoträdens tåliga stammar att splittras till spånor. Jag försökte få de lyckliga familjernas nystrukna sommarkläder att slitas i trasor, deras kroppar att genomträngas av glassplitter och barnens ögon att tömmas på förväntan.

Det var ju så det hade varit förra gången.

Eller: det var så det måste ha varit, fastän jag inte vågat se.

Men flickorna på var sin sida om mig tjöt av glädje. Landgången var utlagd! Folkmassan trängdes mot de smala trapporna på däck, rop genljöd på japanska, engelska och ryska.

Bara servitriserna stod kvar, ojäktade. Senare på dagen skulle deras tur att gå i land komma och ännu senare skulle de återvända, avköpta, mätta på parfym och whisky, kameror och bandspelare.

När däcket tömts gick jag långsamt och hämtade min väska och steg så i land i Japan.

Vid passkontrollen ställde jag mig i en kö för Främlingar. Det fanns bara ett annat alternativ, Japaner. Vålördnat rak sträckte sig deras kö, plötsligt var de alla förvandlade till enbart svarta huvuden, ett optiskt fenomen; tonårsflickorna i jeans, affärsmännen i grå kostym, matronorna i mörklila, mödrarna med barn på ryggen, till och med damen som bytt kimono flera gånger varje dag hela resan, syntes nu bara som svarta, lika huvuden.

I tullen sträckte jag fram mitt pass och mindes samtidigt något slags tulldeklaration som jag visst bort...

- Mister... Lay... nej, Rayburn... ni kommer från Sverige?
Tulltjänstemannen granskade mitt pass.

- Ja.

- Har ni något att deklarerera?

- Enbart personliga tillhörigheter.

- Er deklARATION... Har ni några kulspetspennor?

- Hursa?

- Kulspetspennor?

- Det vet jag inte... naturligtvis har jag en penna...

- Det ska ni markera här i deklARATIONEN! Juveler! Sprit!
Kylskåp!... Nej, nej, hejdade han sig och såg granskande på
mig. Vi gör så här -

Han strök ett snabbt och säkert tvärstreck över
kolumnerna.

- Välkommen till Japan, herr Rayburn, ni kan gå.

Jag steg ut i den hage omkring vilken mötande
förväntansfulla radat upp sig. Jag väntade mig inte att bli
mött.

- Doktor Fred?

Rösten var svag, jag tog den först för inbillning. Men den
kom åter:

- Doktor Fred?

Jag såg mig om. En mycket kortväxt, äldre japanska stod
bredvid mig, på stadiga fötter:

- Doktor Fred Rayburn? sa hon omsorgsfullt.

När jag nickade bekräftande gav hon mig ett brev.
Kuvertet var oklanderligt med kronblad av säsongens
regntidsblomma ingjutna i papperet. Jag vände på det. Det
var nogsnamt igenklustrat på kortändan, så tätt att jag måste
sätta ner min väska och ta fram min pennkniv för att öppna
det. Det innehöll ett brev på handgjort papper:

Käre dr Rayburn!

Tyvärr hade jag inte möjlighet att möta Er personligen. Jag har emellertid skickat min hustru och ber om ursäkt. Hon har instruktioner att föra Er till Hotel Tobu i Tokyo, där ett rum väntar Er. Jag hoppas, att Er vistelse i Japan blir enbart angenäm. Jag ber Er, tveka inte att kontakta mig, om jag kan vara till Er tjänst.

Högaktningsfullt,
Ichiro Kabe.

Jag hade inför min avresa sänt några brev till Japan, brev till japaner jag träffat någonstans, på konferenser, på symposier; de gav en alltid så flitigt visitkort, man upprätthöll ett slags kongresskonvenans: slå mig en signal nästa gång i Rio! fastän man fuller väl visste, att nästa gång ändå skulle bli först vid den sedan länge planerade sessionen på Capri med ryggdunkande och nya namnkort.

Men Kabe!

Hans fru böjde sig ner och lyfte upp min väska, bugande ursäktande. Bara med envishet lyckades det mig att få ta den själv. Beslutsamt gav hon sig iväg mot taxi. Omedelbart fann hon en bil. Chaufförens vita vantar glimrade på ratten. Bakdörren svängde upp, orörd av mänskohand. Fru Kabe lutade sig in och sa någonting. En vit hand sträcktes motvilligt mot framdörren, som öppnades. Fru Kabe ville lyfta in min väska. Jag protesterade och visade på bakluckan, tog ett par steg, jag såg ju hur lite plats det fanns därframme, där bak vore väl naturligt.

Nejnej, vinkade fru Kabe avvärjande och höjde handen som en polis till stopptecken. Där framme! Chauffören såg oberört, som om det hela inte angick honom, rakt ut.

Till slut var vi klara. Min väska stod på kant i framsätet och skymde sikten. Jag satt med portföljen i mitt knä. Fru Kabe satt bredvid, nätt som ett presentpaket. Jag önskade

jag nått min näsduk, jag kände svett droppa från min tinning. Fru Kabe bugade nästan omärkligt och sa bestämt:

- Shibuya!

Vi for.

Neonskyltarna glittrade i det sista solljuset Sanyo, Sony, Mazda, Coca-cola, MacDonald. Fru Kabe såg rakt fram. Jag försökte tala med henne, de första ord jag sagt på japanska på många, många år:

- Det var vänligt av er att möta mig.

Hon svarade inte. Jag upprepade frasen en gång, försökte med annat ordval. Hon svarade inte ändå. Jag tänkte, att jag möjligtvis hade glömt mera än jag anat och upprepade än en gång, men nu på engelska:

- Det var vänligt av er att möta mig.

Hon var tyst ännu ett ögonblick, sedan sa hon tydligt och långsamt:

- Excuse me, my English is very poor.

Jag skulle just till att brista ut i protest när långt nerifrån minnets gömslen en bild steg fram:

Jag steg upp på en spårvagn fylld med japaner en dag när kriget inte varit slut så länge. Jag gick fram emot en tom plats för att slå mig ner, när i detsamma en gammal man tog sikte på samma plats. Jag hejdade mig och sa så artigt jag kunde:

- Dozo! Varsågod! Jag behöver inte sitta!

Han nickade och satte sig och spårvagnen körde.

Efter tre hållplatser höjde han plötsligt blicken och såg upp på mig, högst förvånad. Jag var utlänning! Men jag hade ju talat japanska!

Och så hade det varit ofta. Det oväntade var förbluffande till den grad att man bara med svårighet lät sig övertygas om att det var sant. En utlänning talar inte japanska, det är svårt att tro på det, inte ens de egna öronens vittnesbörd förmår övertyga om det med en gång.

På samma vis hade fru Kabe bestämt sig för att med mig måste man tala engelska. Och det kunde hon tyvärr inte.

Vi satt tysta. Chauffören strök sin ratt med fingrarna i vita vantar, kritvita, nytvättade. I tunnlar flammade irrbloss - bilars lyktor, fem filer. Vi körde upp på höga ramper, förbi tredjevånings kontorsfönster, ner igen, igenom nya tunnlar, mattgult lysande och plötsligt ut bland små privathus, inslängda mellan shoppingcentra, stannade med ens.

Fru Kabe vek snabbt upp sin tunna plånbok utan att lyssna på mina invändningar och betalade. Chauffören tog, utan att ännu yttra någonting, emot. Dörrarna öppnade sig, vi steg ur, jag lyfte min väska, dörrarna slöts till, taxin for.

Fru Kabe gick rakt fram till receptionen, förklarade kärvt snabbt. Portieren såg över hennes huvud mot mig:

- Herr Fred, ni har beställt rum?

Han såg på mig, inte på fru Kabe.

- Rayburn.

- Ah, naturligtvis, herr Fred Rayburn. Välkommen.

Piccolon visar vägen. Följ med honom, varsågod!

Jag vände mig mot fru Kabe. Hon bugade djupt och visade med handen mot hissen, där piccolon redan stod med min väska. Just som hissens kromfärgade handtagslösa dörrar slöt sig om mig skymtade jag en sista gång fru Kabe, lila på guldfärgad matta, en aning färg mellan flockar av mörklädda herrar.

Bara suget i magen förrådde att vi rörde oss, att vi om några tiotals sekunder skulle befinna oss högt över stan.

- Den här vägen ut, Sir.

Rummet var föga mer än en alkov. Min väska ställdes på en väggfast bänk, ljus demonstrerades, nyckel lämnades, en hand blev obeskrivbart svävande i luften. Jag la ett mynt i den. Piccolon försvann.

Alltså framme.

Jag vände mig lite för hastigt och slog armbågen i en oväntad hylla över sängen. På den stod en tv. Jag letade med blicken efter en garderob för mina kläder, hittade ingen, fann en krok, meningslöst att packa upp då. Jag såg in i badrummet, gjutet i plast efter samma princip som designade pennställ. Badrummets golv fortsatte upp i väggen, översvämningssäkert. Badkaret var kort, liggovänligt. Ovanför toaletten satt en enkel bruksanvisning: sittande och stående. Tre små tunna handdukar. En tandborste i cellofan med tumnagelsstor tandkrämstub. Engångsrakhyvel.

Inget överkast på sängen.

Tidsskillnad Stockholm-Tokyo åtta timmar.

Jag borde inte ge efter för irritation på det här viset. Modlösheten var bara jet-lag. En liten stunds vila och allt skulle kännas mycket bättre. Jag borde ha insisterat på att få fru Kabe att förstå, jag hade verkligen uppfört mig ganska illa mot henne. Jag måste genast i morgon bittida ringa och be om ursäkt, kanske kunde jag bjuda dem båda på middag...

Jag la mig ovanpå som jag var, med armarna under huvudet. Jag somnade genast.

Medan jag sov kom allt tillbaka.

Det var natt. Mörkret var mycket djupt. Hela dagens långa resa på spruckna vägar värkte. Jag tyckte att jag väl måste ha blåmärken på själva skelettet, så oskyddad kändes min kropp när den slog mot den hårda träbänken på lastbilsflaket. Jag hade lagt armen bakom min grannes rygg och höll mig med handen fast i det tunna stålrör som slog en båge över flaket. Bågen var naken, avklädd sin kamouflagepresenning, det fanns inte längre anledning till kamouflage, vi for genom besegrat land. Med tumnageln klöste jag loss flagnad färg från stålröret. En flisa från

färglagret trängde in under nageln. När jag försökte peta bort den gick den av och ett grand låg kvar längst in och gnagde, blodet bultade, för en stund fick jag något nytt att tänka på.

Lastbilen slog orytmiskt mot vägen. För varje grop lämnade de tunga marschkängorna ofrivilligt flakets golv. Vi längtade alla efter havets rullningar, som vi vant oss vid den långa överfarten från Västkusten. Vi var arton år, pojkar, stolt tunnklippta av marinkårsbarberare, för sent komna till kriget. Innan vi ens knappt blivit färdigutbildade, vi som var handplockade, beredda att dö på Japans stränder i närkamp med fanatisk träspjutsförsedd civilbefolkning, tog kriget slut.

- Jävla tur, grabbar! sa marinkårsöversten, när det stod klart att Hiroshima och Nagasaki utplånats av atombomber. Jävla tur, grabbar, där sparade vi en miljon av våra bästa pojkar!

Vi var arton år, nyss uppmuntrade att slåss för död och liv, bleka men beslutsamma.

Här skakade vi nu, genom Kyushus grönska, genom södra Japan, på väg från ett hangarfartyg till ett annat, för vidaretransport.

Vid lunchtid hade vi stannat i en by, dammig i hettan, med bambujalousier sakta vajande framför öppna dörrar och fönster. Från alla håll dök genast barn upp, klapprande i träskor. De samlades först på lite håll, skrek förtjusta:

- Gaijin! Gaijin! Utlänningar!

Men strax drog de sig närmare och, djärva, blev några kvar också när chauffören hoppade ut för att sträcka på benen. Vi andra satt kvar på flaket och såg oss om. Först tycktes det som om byn var tom på vuxna. Men när jag vände mig om skymtade jag här och där bakom bambun en hand, ett ansikte, som snabbt försvann. Vid ett tillfälle såg jag en ung kvinna med vit duk på huvudet och stor korg på

ryggen med raska steg komma runt hörnet, från fälten, rund i de vida byxor av bomull som alla kvinnor längs vägen hade. Ansiktet var brett, solbränt, ögonen klara. Ett ögonblick tyckte jag hon log, sekunden innan hon såg vad som stod i hennes väg - en amerikansk militärlastbil, fylld med amerikanska soldater. Hon förde hastigt handen mot munnen, vände om, rusade bort.

De rusade bort, de vände sig om, barnen ropade utläningar! Men ingen angrep oss åtminstone. Kvinnor ute på fälten reste sig med händerna stödjande mot ryggslutet. Himlen, molnlös, stod stilla när vi for förbi.

Nu, i mörkret, var det annorlunda. Det fanns inte längre något att se, bara svarta natten och, om man lutade sig något bakåt över kanten på lastbilsflaket, snabba skuggor av vägkanten i de avskärmade lyktornas sken. Det gick inte längre att finna en ställning att sitta i som inte värkte, bänken var för hård, vi satt så nära varandra. Det fanns inget annat att göra än att försöka tänka på något annat.

Jag provade att hålla ryggen rak, jag inbillade mig att den då skulle bli något smalare än utbredd, avslappnad. Vi satt med ryggarna utåt, oskyddade, mot fiendeland, ut mot träspjut, ut mot gömda gevär, ut mot stenar måttade i bitterhet. Det fanns ingenstans att ta vägen. Ett ögonblick tänkte jag att vi ju allesammans kunde sätta oss ner på själva flaket istället för uppspretade.

Upp och ner, upp och ner körde vi.

Tills vi med ens stannade.

Jag tog för givet att det bara var föraren, som känt sig tvungen att ta paus. Jag hade ingen uppfattning om tid, om avstånd. Jag ville förfärligt gärna röra mig lite. Naknare, mera oskyddad än på flaket med ryggen mot mörkret kunde jag väl inte bli. Jag hoppade ner och som jag stod där och sparkade med kånghättan i gruset hörde jag ett lätt kras. Jag tände en tändsticka och böjde mig ner. Vid mina

tår låg en liten flaska av porslin, delvis sprucken. Märkligt nog var ytan inte jämn utan knölig. Porslinet hade smält. Mönstret, en trana, hade omformats så att den uppsträckta långa näbben slokade.

Med den smuitna flaskan fortfarande i handen såg jag mig om.

Där jag nyss tyckt mig urskilja endast mörker såg jag nu glimmande eldar, nära och längre och längre bort.

Jag stod på en slätt, där ingenting alls skymde utsikten, de bortersta eldarna flöt nästan hop med stjärnorna. Jag stod där och tyckte att det var vackert, detta stilla glimmande och en stor tystnad. Kamraternas viskningar kom mig inte vid, först tyckte jag att tystnaden var djup, sedan hörde jag syrsors sång och då blev de glimmande eldarna och stjärnorna ännu vackrare. Jag kände med fingrarna på porslinsflaskans knöliga yta.

- Okej, grabbar! Upp igen! Körriktningen klar! Tacka en annan som kan ta ut väderstreck efter stjärnorna! I den här delen av stan finns det ju inte så mycket som ett kyrktorn kvar att ta bäring efter!

Chauffören krossade muntert cigarettglöd med klacken och hoppade upp.

I samma ögonblick visste jag var jag var.

Jag stod inte på någon öde slätt. Jag stod i en öken. Jag stod i den atömbombade staden Nagasaki.

Porslinsflaskan i min hand hade smält av atombombens mångtusengradiga hetta, så som människors ögon och hud. De glimmande eldarna var inte släkt med stjärnor, de var överlevandes enda hem.

Jag andades samma luft som de.

Med händerna fåfängt mot näsa och mun och bankande hjärta och ord från någonstans: "där kan ingen vistas på sjuttiofem år" satt jag tills vi kom fram till hamnen. Nervöst sprang vi alla ombord på det väntande hangarfartyget

Chattanooga. Ett ögonblick stod vi på däck med en sista blick ut mot eldarna och staden innan vi skyndade ner i vårt fartygs skyddande buk:

- Jävla tur vi hade, grabbar, jävla tur!

Jag kastade mig i min koj så hårt att jag slog pannan i väggen.

Jag tog mig för pannan och slog långsamt upp ögonen. Jag blev liggande och såg rakt framför mig in i en kritvit vägg på få centimeters avstånd. Under fingerspetsarna kände jag en bula svälla upp, så hårt hade jag tydligen slagit huvudet i den stumma betongväggen. Jag sträckte ut handen och trevade på en panel vid sängen. Först tändes en lampa vid golvet i fothöjd, som för att vänligt visa var tofflorna borde stå. Där stod faktiskt ett par tofflor. De var av plast och hölls ihop av ett vitt pappersband på vilket det stod:

Sanitized for your protection.

Något mera vaken nu vred jag på en annan knapp på panelen. Den sedvanliga internationella hotellväckarklockan började ringa. När jag snabbt tryckte in åter en annan knapp förbyttes ringningen i stämningsmusik. Med svårighet kunde jag urskilja:

Feeling alright...

Vid kontakten med ytterligare en knapp tonade denna musik bort och ersattes omedelbart inte bara av något slags popmusik med dubbelt så stark volym utan också av bild. Den lilla tv:n på hyllan ovanför fotändan av sängen lystes upp och i den dansade, om man så ville, två grällt rödhåriga japanska flickor i de kortaste kjolar jag sett på länge. De slog obesvärat knäskålarna i varandra samtidigt som de utförde enkla men mystifierande rörelser med händerna, än skälmskt hyttande mot kameran, än ihärdigt pumpande med armbågarna utefter sidorna, mot varandra,

mot kulisserna. Hela tiden sjöng de, gällt och ohämmat. När kameran svepte bort från den kunde man se publiken, som viftade med plakater:

PINK LADIES!

Jag stängde av. Bulan hade slutat växa. Jag reste mig upp. Byxorna var mycket skrynkliga just där tillverkaren hade försäkrat att de aldrig skulle skrynkla. Slipsen var också skrynklig. Jag gick fram till fönstret för att öppna det och få lite frisk luft, men någon hade tagit bort handtaget. När jag petat en stund i handtagsfästet upptäckte jag att fönstret också var låst, med patentlås.

Jag försökte att åtminstone se ner på gatan. Men jag befann mig tydligen mycket högt upp och eftersom jag inte kunde luta mig ut såg jag egentligen bara en smal strimma glänsande trafik. Några människor såg jag inte. Inga ljud nådde upp och in till mig.

Ingenting hade blivit ett dugg bättre. Uppriktigt sagt ångrade jag att jag hade tagit på mig det här uppdraget. Ju mer jag tänkte på det dess mindre kunde jag inse att det skulle tjäna något till. Jag borde inte fundera över sådant i det här tillståndet. Jag borde gå ut och äta en bit. Men jag var inte ens hungrig.

En dusch då? Jag satte mig i det korta badkaret och släppte på vatten. Ett ögonblick, innan jag kommit underfund med värmekranen, hämtade jag häftigt andan, vattnet var skållhett och lämnade röda spår efter sig på mina skenben. Men det var en dusch i alla fall.

Jag kände mig lite bättre. Jag mindes nu också att jag, när jag först kom in i rummet, hade sett en nystruken pyjamas prydligt hopvikt på sängen. Där låg den fortfarande. Jag vecklade upp den. Det var en kimono. Jag tvekade men särade sedan, först försiktigt, sedan häftigare på dess delar, som var hårdstärkta och klibbat ihop. Till slut fick jag på mig den. Jag kunde omedelbart konstatera

att kimono inte var något för mig. Den slutade strax nedanför knäna. Mina vader såg grova och löjliga ut under den prydliga blå-och-vit-randiga bomullen. Också armarna kändes långa och mina händer med uppsvällda ådror efter den heta duschen var fula.

Nå, det fick gå, en kopp te nu. En termos med hett vatten, tepåsar och öronlösa koppar stod framdukade, inget socker givetvis, men ändå.

Självfallet var det grönt te, beskt grönt te, som ger magknip. Jag borde ha vetat.

Harmsen, ur gängorna, ett kort ögonblick beredd att tro på de omtalade x- och y-kurvorna, la jag mig på sängen. Kimonon gled isär över skrevet och det drog kallt av luftkonditioneringen. Jag la benen i kors och förankrade tyget mellan låren.

Jag borde aldrig ha gett mig in på det här.

II

Det hade gått till så här:

Jag satt i mitt arbetsrum på Institutet, The Institute for Minority Peoples of the Third World (IMP) i Wenner-Gren Center i Stockholm.

Jag satt och skrev på en rapport om dajakerna på Kalimantan, jag hade just fått in några ytterligare uppgifter från vår rapportör i Kuching och det såg ut som om jag äntligen skulle kunna bli färdig, vi hade haft svårigheter med att få exakt information, men jag tyckte att jag nu hade så mycket att det gav en helhetsbild.

Jag var alltid mycket noga med att fakta skulle vara korrekta så långt det någonsin var möjligt. Vårt eget arbete skulle bli mest lidande på om någon fann felaktigheter i det. Inga förföljelser, inga katastrofer var fruktansvärda nog för att jag skulle släppa ut uppgifter om dem utan att först noggrant ha kontrollerat fakta. Det fanns bara alltför många intressen världen runt som önskade de kunde beslä oss med lögn. Dessbättre hade IMP hittills lyckats behålla sitt goda namn. Den som ville veta något om minoritetsfolk i Tredje Världen kunde med förtroende vända sig till oss.

Jag satt alltså och skrev, när jag genom den tunna väggen hörde min sekreterare fru Lindblads röst. Fru Lindblad hade varit med mig ända sedan IMP grundades 1957. Då ansågs vi oerhört radikala och misstänkliggjordes ofta. Fru Lindblad svarade på Institutets annons om en sekreterare och sedan dess lyssnade jag ibland på hur hon svarade i telefon, redogjorde för IMPs verksamhet, för den närmaste tidens program, om någon föredragshållare från

något speciellt minoritetsfolk på besök. Hon planerade också min kalender, när jag kom om morgonen hände det att hon tillsammans med kaffet gav mig en påminnelserapp om någon presskonferens eller en lunch klockan ett som UD:s byrå för Australien, Nya Zeeland och Oceanien anordnat för ordföranden för Waplolos befrielsefront. Jag tyckte om hennes sätt att sköta min tid. Somliga stunder tänkte jag att fru Lindblad visste allt.

Det gjorde hon förstås inte.

Denna dag hörde jag alltså hennes lätt överdrivna glättiga röst:

- Stig in! Stig in!

Och så en annan kvinnoröst, yngre, tvekande:

- Men har dr Rayburn tid? Stör jag inte honom?

- Visst inte, kära vän! Han blir bara glad!

Det skulle jag kanske inte ha varit så säker på om jag varit hon. Jag sträckte på ryggen, satte ihop fotterna under skrivmaskinsbordet, mindes min tendens att sjunka ihop när jag skrev, ville inte se gubbaktig ut. Jag skymtade något pälsliknande mellan böckerna i bokhyllorna, som tog upp stor del av mitt rum. In i blickfånget hamnade också en bleknad färgbild av ett japanskt bergslandskap. Jag hade inte på många år verkligen sett den. Bredvid varje bergstopp stod skrivet, kalligrafiskt med tusch, namnen på bergen. Jag kom inte längre ihåg hur de lästes. Det var en japan, som ville att jag skulle minnas en liten stad mellan snöklädda toppar, som skickat den till mig. Den såg inte mycket ut för världen längre, tänk vad färgfototekniken har förändrats... men se, där stod hon.

Mot mina föresatser flög jag upp för att ta hennes päls, jag fann det svårt att vänja mig av med att vara artig och ändå verkade det väl föråldrat, som när polacker kysser på hand... Det var en stilig päls, jag kunde inte låta bli att fråga:

- Är det varg?

Men flickan bara skrattade med stor mun:

- Det är nylon. Äkta fusk kallas det.

Hon slog sig ner i soffan. Sedan sa hon formellt och högtidligt:

- Ursäkta att jag stör er så här, dr Rayburn, men jag har en idé. Och ett uppdrag åt er.

Jag satte mig tillrätta, välvilligt beredd att lyssna.

- Jag... vi... vill att ni reser till Japan för vår räkning. Till Hiroshima och Nagasaki.

Jag kände hur jag höjde ena ögonbrynet, inte så välvillig mer. Hon märkte det och skyndade sig:

- Låt mig få förklara innan ni säger nej. Jag talar för Fredsrörelsen. Som ni säkert känner till är det en världsomfattande organisation som demonstrerat i många år mot kärnvapen och nu...

- Men ni vet ju inte alls vad jag anser om kärnvapen!

- Snälla ni, lyssna först! Vi ber er inte underteckna några manifest, vi ber er inte demonstrera. Vi ber er bara göra det som ni gör i vanliga fall men för oss. För er, dr Rayburn, är det naturligt att veta mycket och det ni inte vet tar ni reda på. Men så är det inte för alla. Många tror bara att de vet. Andra vet inte alls. Har ni tänkt på att atombomben är historia för dem som är under trettio år! Vet ni hur det är med femtonåringar? När man säger Hiroshima frågar de: Är det inte den där stan som blev atombombad? De frågar!

Jag lyssnade tålmodigt, även om jag inte ansåg, att det hon talade om var mitt problem, snarare skolans.

- Men ni vet ju lika bra som vi hur oerhört viktigt det är att den yngre generationen får veta hur det verkligen var i Hiroshima och Nagasaki. Där finns ju de enda människor i världen som verkligen vet vad kärnvapen är! Vi måste

lyssna på dem så vi förstår vad det är vi kämpar emot när vi kämpar för fred!

- Det är mycket möjligt, sa jag lätt illa berörd, jag känner motvilja mot alla färdiga fraser.

Hon märkte mitt avstånd och fortsatte, stillsammare:

- Vad vi planerar är, kort och gott, en fredskampanj för att engagera unga. Vi vill därför i all enkelhet presentera några människor från Hiroshima och Nagasaki, människor som var med om bomben, som lever idag och som kämpar för fred. Vi vill att ni reser dit, letar reda på några sådana människor och skriver en rapport om dem. Vi har inte mycket pengar, men vi kan betala er resa och ett enkelt hotell och hoppas ni själv ska stå för resten.

- Men varför just jag?

- Ert namn respekteras. Man vet att ni står för mänskliga rättigheter.

- Vet ni inte att jag är amerikan!

- Naturligtvis vet vi att ni är född i USA. Vad spelar det för roll? Och ni är ju svensk sedan mer än trettio år. Allt vi vill är att ni skriver ner vad några människor i Hiroshima och Nagasaki berättar för er. Vi gör resten.

- Men om jag inte är mot kärnvapen?

- Vi litar på er. Tänk över saken! Vi skulle verkligen bli glada om ni ville göra det här!

- Men, fortsatte jag att invända, skriva rapporter om några människor i Hiroshima och Nagasaki, det har väl gjorts tusentals gånger vid det här laget, om inte annat så vartenda år den 6 augusti. Själva har de rest ut i världen och uttalat sig om allt från fred till kärnkraft... Jag vet verkligen inte vad det skulle vara för mening med att jag...

- Vi är säkra på att det blir bra. Ni tar ju reda på hur saker ligger till. Det är allt vi begär. Tänk över vårt förslag!

Hon log vänligt, svängde på sin kjol som såg ut som en stjärnhimmel, sträckte ut handen och sa adjö, nappade åt

sig sin päls och var strax borta.

Jag blev sittande kvar och såg ut över den frusna Brunnsviken.

Var det någonting jag hade lärt mig på ett tidigt stadium var det att skilja på engagemang och arbete. Det hade hänt att folk sagt till mig att jag verkade förbluffande cynisk och känslökall för att syssla med den behjärtansvärda verksamhet de ansåg IMP vara, att rädda minoritetsfolk, folkspillror. Jag hade bara en sak att svara dem: den som vill orka slåss för något får inte trötta ut sig med känslor. Jag ägnade all min arbetstid och mer till åt IMP, fastän jag visste att mycket av arbetet inte skulle leda till något resultat. Vi samlade mödosamt in material, vi var många människors sista hopp, vi vädjade till statsmän, skrev rapporter, tog kontakt med FN, UNICEF, Amnesty, idogt, ibland hjälpte det, ibland ledde det bara till att språkforskare och antropologer for ut efter vårt larm för att skynda sig samla ihop material innan åter en folkgrupp slutgiltigt upplöstes. Jag ansåg mig inte vara cynisk. Jag bara visste hur det var. Men jag fortsatte naturligtvis. Vi måste alltid fortsätta försöka.

Jag trodde mina metoder var de enda hållbara. Jag arbetade mot avlägsna mål, jag var bara en av tusentals som gjorde undersökningar och skrev rapporter. Jag brukade alltid ta utredningsarbete och långsamma internationella förhandlingar, som till synes inte ledde någonstans, i försvar. Huvudsaken är att arbetet fortsätter.

Och så reste jag ut på någon ny konferens och kände på fjärde dagen av sju att tid och pengar förspilldes. Men jag tröstade mig efter sessionerna i privat samtal med en gammal vän jag stött på, som berättade mer för mig än jag skulle komma att lära mig på hela konferensen och vi sa, som alla andra, att det dyra tidsödande utanverket var